

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 16

БЕОГРАД, 18 АПРИЛ 1936.

ГОДИНА VIII

Увећан број

Садржај:

Југословенска удружена банка д. д., Загреб—Београд
Teleoptik a. d., прва југословенска фабрика за телефонiju, оптику и прецизни механику, Beograd
Банка И. Кројер д. д., Загреб
Bankarsko i трговацко d. d., Beograd

ЈУГОСЛОВЕНСКА УДРУЖЕНА БАНКА Д. Д. ЗАГРЕБ—БЕОГРАД

Од наших водећих банака готово су све биле необично тешко погођене кризом, а највише Прва хрватска штедионица, која је по свом обртном капиталу наша највећа приватна банка, и Југословенска удружена банка, која је по обртном капиталу била наш други, а по сопственим средствима највећи новчани завод у земљи. Још увек се често тврди да је код нас банкарска криза избила због недовољне ликвидности наших банака, и приговара им се да нису на време почеле с рестрикцијама кредита, већ су наводно дозволиле да их догађаји захвате готово сасвим неприправљене. Кад је реч о нашим водећим банкама тешко је рећи да је овај приговор уопште умесан. Он се поготово не може упутити на адресу Југословенске удружене банке. О томе се можемо уверити ако бацимо само летимичан поглед на кретање њеног збира биланса. Овај је био (у милионима динара):

крајем 1928	1.563	крајем 1932	754
„ 1929	1.603	„ 1933	835
„ 1930	1.307	„ 1934	472
„ 1931	883	„ 1935	502

Смањење пословног обима почиње доста рано. Југословенска удружена банка оценивши исправно ситуацију наше привреде приступа већ у току 1930 енергичној редукацији подељених кредита и смањује своје обавезе за читавих 300 милиона, иако на то није била приморана са никоје стране. Са 1.6 милијарди у 1929 збир биланса пада на 883 милиона у 1931. То значи да је Банка за две године успела да смањи своје обавезе за 720 милиона динара. То значи даље да је њена актива морала бити необично ликвидна. Међутим, после панике улагача и недовољне помоћи од стране новчаничне банке и надлежних, ни највећа ликвидност није могла много зацити. Тако је силом прилика и Југословенска удружена банка била приморана да затражи заштиту, укратко после Прве хрватске штедионице у лето 1932 године.

Разуме се да су и губици били неизбежни. Југословенска удружена банка имала је знатну залиху хартија од вредности, код којих је дошло до страховитог пада курса. С друге стране рестринирање кредита тешко је погодило нашу привреду, у којој су се и пре панике улагача из 1931 примећивали први симптоми кризе. Како су привреди отказивани кредити управо у времену кад су јој били најпотребнији, општа економска депресија се морала заострити. У вези с тим морале су и банке да врше знатне отписе. Тако је и Југословенска удружена банка

била приморана да закључи 1932 годину са губитком од 117 милиона динара. У 1933 овај је губитак порастао због даљих курсних разлика и отписа на 223 милиона. Пре пет-шест година овакав резултат није могао замислити ни најпесимистичнији посматрач. Уосталом, то се могло сигурно избећи, да се и код нас благовремено и у довољној мери изашло у сусрет новчаним заводима, као што је то био случај на страни.

Југословенска удружена банка прва је била изложена навали улагача и контокорентиста, већ у мају 1931 (због веза са Кредитаншталтом). Она је исплатила стотине милиона скоро без икакве помоћи са стране. Додуше, њен реесконтни кредит код Народне банке износи крајем 1931 године 70 милиона. Али то не стоји ни у каквој размери за њезиним значајем и са улогом коју је она играла у нашој привреди. Многи мањи заводи добили су сразмерно више. Не сме се, наиме, заборавити да је Југословенска удружена банка ставила огромне капитале на расположење нашој привреди, на пример у 1929 години 1,6 милијарди динара, а то је било више од зајмова које је нашој привреди тада била дала Народна банка.

Од наших водећих банака Југословенска удружена банка је прва и средила своје стање. У смислу Уредаба од 4 децембра 1933 и 23 новембра 1934 она је тражила одлагање плаћања и радикалну санацију, што јој је и одобрено у фебруару 1935. Санација је извршена на следећи начин: Главница је смањена за 90%, од 185 милиона на 18,5 милиона. Тиме је добивено 166,5 милиона, који су заједно са банчиним фондовима од 54,5 милиона употребљени за отпис губитака и сумњивих потраживања. Од потраживања улагача и поверилаца, која нису изузета од претварања, 17,24% или 41,5 милиона је употребљено за стварање приоритетне главнице, а 22,76% или 54,793.000 је унето у специјални резервни фонд. На тај начин нова главница износи 60 милиона. Банка је добила и одлагање плаћања за 6 година, према општим одредбама Уредбе о заштити.

Треба напоменути да је Удружена банка приликом санације поступила веома кулантно према својим улагачима и повериоцима. Уредбом је било предвиђено да се од претварања у приоритетну главницу и специјални резервни фонд изузимају потраживања Народне банке, Поштанске штедионице и Трговачке банке, као и ситни улози до 10 хиљада динара. Југословенска удружена банка ишла је сопственом иницијативом у томе и даље, и издвојила је све улагаче до 20 хиљада, а онима преко 20 хиљада ослободила је од 40% конверзије по 10 хиљада динара. Разуме се да овај поступак није остао без утицаја на враћа-

ње поверења. С друге стране је створена солидна база за проширење пословања у будућности и мерама које су имале за циљ да сниже банчине режијске трошкове. Најзад ригорозном проценом банчине активе приликом састава прочишћеног биланса за 1934 добила се верна слика фактичног и реалног стања завода, што је такође неопходан услов за нормализовање прилика.

Као што се види из закључних рачуна за 1935 годину, који су поднети на одобрење главној скупштини акционара одржаној 2 априла о. г., успех није изостао. Иако се Југословенска удружена банка формално још налази под заштитом, ипак је успела да знатно прошири своје ново пословање. Упоредо са повећањем и изградњом новог посла постигнут је доста леп успех и у погледу редуције старог пословања. То је за Југословенску удружену банку необично повољан знак, који може да послужи као доказ да је она и данас пуна животне снаге и енергије. Повољни развој банке у току 1935 види се из следеће таблице у којој смо упоредили главне билансне позиције за четири последње године:

Рачун изравњања

	1932.	1933.	1934.	1935.
	у хиљадама динара			
Активна. Старо пословање.				
Благајна	18.634	29.098	12.188	26.045
Хартије од вредности:				
гарантних фондова	2.874	2.110	2.110	1.984
државне	12.797	14.199	12.154	9.340
банке и транспорт	21.907	25.655	—	8.725
индустрија	11.461	27.015	28.677	13.301
Хипотекарни посао:				
хип. зајмови	20.654	26.262	22.328	15.779
комун. зајмови	5.896	5.758	5.580	5.433
заостале рате	4.597	6.731	7.481	3.590
сопствене зал. и обв.	70	269	64	5
Конзорцијал. посл.	19.860	—	—	—
Дужници:				
по меницама	119.083	128.193	137.879	31.789
по ломбарду	1.541	1.509	—	186
по тек. рачуну	337.810	270.567	74.010	144.752
издвојени за С.Р.Ф.	—	—	(—135.307)	(—123.268)
вредн. дужн. С.Р.Ф.	—	—	54.793	53.726
Непокретности	29.032	29.347	32.514	28.466
Разна актива	—	5	5	71
Губитак	117.184	223.684	—	—
Збир	732.400	790.402	389.783	343.191
Ново пословање				
Благајна	13.530	13.457	21.897	43.351
Хартије од вредности	168	315	1.041	1.496
Валуте	872	512	563	417
Менице	1.916	5.054	17.569	24.221
Ломбард	157	1.712	—	3.908
Дужници	5.326	23.617	41.603	86.213
Разна актива	—	100	13	10
Збир	21.969	44.767	82.685	159.616
Пасива. Старо пословање.				
Главница	185.000	185.000	18.500	18.500
Приоритетна главница	—	—	41.500	41.500
Банчини фондови	57.184	57.184	—	—
Фонд за штете	—	108.466	—	—
Сп. рез. фонд—Уредба	—	—	54.793	54.247
Потпорни фонд				
Ф. Шврљуге	1.000	1.000	1.000	1.000

Хипотекарни посао:

Издате заложн.	25.171	23.510	20.102	17.355
Издате ком. обв.	5.887	5.763	5.663	5.462
Извучене зал. обв.	707	656	833	762
Купони зал. обв.	142	150	152	116
Унапред пл. рате	120	111	107	57
Гарантни фонд	109	109	104	103

Повериоци:

Улози	110.925	89.143	—	40.443
Текући рач.	99.945	87.126	—	—
Разни	245.078	241.094	223.801	149.605
Реесконт Н. Бке	—	—	32.799	21.391
Разна пасива	3.010	1.350	962	639
Збир	734.278	800.662	400.286	351.180

Ново пословање

Улози на књижице	1.002	3.114	—	40.291
Повериоци	19.076	31.253	71.941	104.620
Разна пасива	13	140	97	246
Збир	20.091	34.507	72.038	145.157
Добитак	—	—	144	6.469
Збир укуп. биланса	754.370	835.169	472.468	502.807

Стари повероци смањени су у току 1935 за 33,75 милиона, са 223,8 на 190,0 милиона. Банка је, наиме, почев од 20 августа пр. г. исплаћивала свима старим улагачима и повериоцима камате за први семестар и 12% квоту онима чија потраживања после санације не прелазе 100 хиљада, а 10% квоту онима са више од 10 хиљада динара. У току 1935 године банчин је развој био толико повољан, да се 10 марта 1936 започело са исплатом даље квоте од 12% односно 14%. Осим тога исплаћено је ситним улагачима за најпрешњије потребе у смислу Уредбе од 23-XI-1934 око 7 милиона динара. До данашњег дана исплаћено је на стара потраживања већ 27% односно 31% на она испод 100 хиљада динара.

Поред тога смањен је и реесконт код Народне банке са максималних 79,5 милиона у 1932 години на 32,7 милиона у 1934 и на 21,3 милиона крајем 1935. Дакле, у току 1935 ова је обавеза смањена за преко 11 милиона. Најзад, и издате заложнице и комуналне обвезнице бележе уобичајено назадовање.

Смањење свих старих обавеза у току 1935 износи око 49 милиона динара. Осим тога порасла је и банчина готовина из старог пословања за 14 милиона, са 12 на 26 милиона. То значи да су и стари ангажмани редуцирани за око 63 милиона динара. Банчин ангажман у државним хартијама од вредности смањен је за скоро 3 милиона, са 12,15 на 9,34 милиона, а њено учешће у индустријским предузећима и банкама је пало за 6,6 милиона, са 28,67 на 22,02 милиона. Дакле укупни ангажман у ефектима смањен је за 9,5 милиона. Упоредо са смањењем хипотекарног посла у пасиви, редуциран је и одговарајући ангажман у активи за око 10,5 милиона, са 35,4 на 24,8 милиона динара. Продајом разних објеката и непокретности су смањене за 4 милиона, са 32,5 на 28,4 милиона динара. У активи су ипак најзнатније промене код дужника и меница. Са 211,88 милиона крајем 1934 ове две позиције су пале на 176,72 милиона крајем 1935. Смањење износи преко 35 милиона.

Дужници који су приликом санације издвојени у корист резервног фонда смањени су такође за 12 милиона, са 135 на 123 милиона динара. Наплаћено је 520 хиљада, а остатак је отписан. Вредност преосталих дужника специјалног резервног фонда исказана је у активи са 53,72 милиона, а процењена са 40,44 милиона динара. Разлика се покрива исплатом из чистог добитка.

Банка је поклонила нарочиту пажњу и изградњи „нових” послова. Поверење улагача и поверилаца необич-

но јој олакшава тај задатак, па се може са сигурношћу очекивати да ће она ускоро опет постати моћан фактор на новчаном тржишту. Улози и повериоци из новог пословања показују знатан пораст. Са 20 милиона у 1932 они се пењу на 34 милиона у 1933, на 72 милиона у 1934 и најзад на 145 милиона крајем 1935. Пораст у 1935 износи 72 милиона односно 100%. Успех је, заиста, огroman.

У смислу Уредбе ново пословање се води строго одељено од старог пословања, па се и у билансу тако исказује. Нови улози се увек употребљавају само за сасвим сигурне и ликвидне пласмане који су одобрени Уредбом. Готовина износи 43,35 милиона према 21,89 милиона крајем 1934 године. Есконт меница је порастао са 17,5 на 24,2 милиона, а дужници са 41,6 на 86,2 милиона динара. Укупни износ одобрених кредита (по есконту, ломбарду и текућем рачуну) крајем 1935 године био је 114 милиона према 59 милиона крајем 1934. Према томе, Југословенска удружена банка ставља у новом пословању већ сада на расположење нашој привреди износе, које не смемо потцењивати.

Повољни развитак пословања у току 1935 године није остао без утицаја ни на банчин добитак. После великих жртава које су акционари учинили, на последњем збору су могли са задовољством да констатују да оне бар нису биле узалудне: старо пословање се доста брзо редуцира, а ново се нагло шири; с друге стране, уместо огромних губитака опет се постиже чисти добитак, додуше он није још толики да би се могла делити дивиденда и старим акционарима, али је сигурно да се ни на то неће дуго чекати.

Рачун губитка и добитка

Расходи	1932.	1933.	1934.	1935.
	у хиљадама динара			
Пренос губитка	—	117.184	—	—
Трошкови управе	18.936	12.209	11.087	13.811
Порези	1.942	1.328	1.296	1.217
Камата	19.249	13.444	11.048	7.585
Курс. разл. и отписи	121.108	108.466	6.521	501
Разни губици	—	2.125	—	—
Добитак	—	—	144	6.469
Приходи				
Пренос добитка	1.525	—	—	144
Камата	31.824	21.736	17.601	18.008
Разне провизије	8.766	7.750	12.323	11.053
Непокретности	1.936	1.586	172	378
Губитак	117.184	223.684	—	—
Збир прихода — расхода	161.235	254.756	30.096	29.583

Приход од камате је порастао за 400 хиљада, а наплаћене провизије по разним пословима су мање за 1,3 милиона. С друге стране су повећани и управни трошкови за 2,7 милиона, због проширења пословања. Чисти добитак је ипак порастао са 144 хиљаде на 6 милиона 469 хиљада. Томе су допринеле две ствари. Пре свега смањење отписа са 6,5 на 0,5 милиона. Затим, смањење пасивне камате са 11,04 на 7,58 милиона. После ригорозне процене банчине активе крајем 1934 смањење отписа могло се и очекивати, а сасвим је разумљиво и смањење пасивне камате, с обзиром на претварање једног дела улога и повериоца у банчину приоритетну главницу и специјални резервни фонд.

Остварени чисти добитак од 6 милиона 469 хиљада овако је подељен: на име 5% дивиденде на приоритетне акције 2 милиона 75 хиљада; дотација резервном фонду

646,9 хиљада; на име исплате имаоцима специјалног резервног фонда 3 милиона 276 хиљада; остатак добити од 470,8 хиљада пренет је на нови рачун. Имаоцима специјалног резервног фонда већ је раније враћено 546,3 хиљада, а сада им се, поред споменуте дотације из добити, исплаћује даљих 520,7 хиљада, колико је наплаћено од издвојених дужника тога фонда. Специјални резервни фонд смањује се на тај начин већ прве године са 54,79 на 50,44 милиона.

У Управном одбору Југословенске удружене банке налазе се господа: Михајло Терешченко, претседник; д-р Станко Шверљуга и Дамњан Бранковић, потпретседници; Оскар Барт, Максо Антић, Артур Махник, Влада М. Теокаревић, д-р Теодор Бошњак, д-р Желимир Мажуранић, Ернст Ерлих, Золтан Хајду, Стеван Павловић, Роберт Ханкар-Солвеј, д-р Јулиус Рајнер, Стеван Коен и Жига Штерн, чланови. У надзорном одбору су г.г.: Ј. Р. Калпин, инж. Карло Шанцер, д-р Мирослав Даничић, Стеван Гершић и Ханс Лохнер.

TELEOPTIK A. D., PRVA JUGOSLOVENSKA FABRIKA ZA TELEFONIJU, OPTIKU I PRECIZNU MEHANIKU, BEOGRAD

Naša industrija precizne mehanike ima još uvek da se bori sa velikim teškoćama. Inostrani konkurenti (radi se o najvećim i najbolje organizovanim svetskim fabrikama) lako mogu da prodiru na naše skoro nezaštićeno tržište. Zaista zaslužuje divljenje da Teleoptik a. d. već 14 godina uspešno radi na zadovoljstvo državnih ustanova koje su njegovi glavni kupci i ostalih potrošača kojih takođe ima u znatnom broju. Fabrika izrađuje razne instrumente za naše vazduhoplovstvo: reflektore, trube, inhalatore, toplomere, kompase, prekidače, nišanske sprave za bombardovanje, kontrolnike leta, visinomere; zatim geodetske instrumente, sigurnosne uređaje za železnički saobraćaj, naprave za baždarenje (etaloniranje) itd. Izgradnja te vrste proizvodnje traje neobično dugo. Istorija svetskih fabrika svedoči o tome, da su potrebne decenije za razvatak i razradivanje poslova. Naša fabrika osnovana je 1922 god.; još je relativno mlada po godinama, ali zato već zrela po uspesima.

У почетку нису изостajале ни финансијске теškoће. Осниваčka главница од 1 мил. din., коју су уплатили S. J. S., Telefonska fabrika у Pešti и неки домаћи интересенти, 1927 год. је снижена на 600 hilj., пошто је велики део капитала изгубљен првенствено због немачких репарација које су знатним делом садржавале баš производе који спадају у фабрикациони програм Teleoptika. У 1929 год. је главница, која се показала и сувише малена, повишена на 1,2 милиона — колико и данас износи — а резервни фонд је повећан на 67 hilj., из азије. После ове санације и престанка немачких репарационих ливерација, кренули су и послови Teleoptika на боље, тако да је у периоду 1928 до 1932 године плаћана и дивиденда.

У току времена menjali су се и власници. Telefonska fabrika a. d. из Pešte, која је постала у међувремену једини акционар, ustupila је своје акције Standard Elektrik Kompaniji у Londonу у чији концерн спада Teleoptik сада.

Затим је дошло до pregovora са једном групом домаћих привредника, са пок. Mih. Bajlonijem на челу, који су преузели 50% акција Teleoptika, после чега је ово друштво и од Министарства војске признато као домаће. Стручни инжењери и радници такође су домаћи, што је од велике важности због образовања сталног кадра стручних радника, којих наша иначе богата земља нема у изобилју.

Što se tiče tehničke strane proizvodnje, potrošači su dali svoj sud, koji je ispao neobično povoljan, jer je prodaja proizvoda Teleoptika u stalnom porastu. U pogledu finansijskog poslovanja najbolje ćemo se orijentirati iz sledećih uporednih brojeva računa izravnjanja i gubitka i dobitka.

Račun izravnjanja

Aktiva	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Blagajna	29	12	6	46
Dužnici	463	866	662	1.334
Hartije od vrednosti	45	47	51	51
Investicije: mašine	572	584	628	631
alat	167	156	163	183
građevine	425	425	425	425
elektr. instalacije	6	6	6	6
Potrošne investicije: materijal, polufabr. i gotova roba u fabrikaciji	2.444	896	1.515	1.242
Osnivački troškovi	40	30	25	20
Garancije i ostave	—	—	160	2.033
Roba u komision	831	733	768	773
Dužnici za komision robu	—	—	—	4
Pasiva				
Glavnica	1.200	1.200	1.200	1.200
Rezervni fond	78	78	80	80
Pomoćni fond	18	18	18	18
Fond kursne razlike papira	—	2	6	8
Fond sumnjivih potraživanja	—	—	42	42
Amortizacioni fondovi	564	704	849	996
Poverioci	2.289	1.073	1.355	1.666
Komision	831	733	768	773
Zbir bilansa	5.078	3.824	4.483	4.791
Garancije i ostave	—	—	160	2.033
Komisiona roba izdata	—	—	—	4

Račun gubitka i dobitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Administrativni troškovi	490	452	462	311
Režijski troškovi	1.132	973	735	1.306
Porezi i prirezi	50	106	219	298
Dnevnice članovima Upravnog i Nadzornog odbora	—	—	—	50
Dotacije fondovima	77	48	12	147
Otpis osnivačkih troškova	10	10	5	5
Dobit	53	14	3	7
Prihodi				
Od proizvodnje	1.888	1.719	1.562	1.806
Od efekata	5	5	5	5
Prenosna dobit	6	5	14	3
Zbir prihoda ili rashoda	1.899	1.728	1.580	1.814

Obrtni kapital iznosio je 4,4 miliona din. krajem 1935 god. prema 4,5 mil. 1934 god. Sopstvena sretstva su prema 1934 god. povećana, usled porasta amortizacionog fonda sa 850 hilj. din. na 996 hilj. din. Prema investicijama koje iznose 1.245 mil. din. ona su neobično velika i dozvoljavaju otpis skoro u celosti. Tajne rezerve koje se kriju u ovoj poziciji, jer toliki otpis investicija nije potreban, pojačavaju solidni finansijski temelj društva, zasnovan na glavnici i ostalim fondovima u ukupnoj visini od 1.348 mil. din. kao i u prošloj godini. Na prvi pogled paradoksalno tvrđenje da je porast pozicije poverilaca povoljan za preduzeće, dobija svoje opravdanje, ako se upoznamo sa njenim sastavom. Najjači poverilac je Narodna banka sa 642 hilj. din., zatim dolaze robni poverioci sa 535 hilj., a najposle privatne banke sa 488 hilj.

Stepen zaduženosti meri se, pored visine dužne svote, i po kamati. Što je veća kamata, time je i zaduženost veća, naravno ako upoređujemo jednake svote. Koliko su povoljni krediti kojima se Teleoptik a. d. služi, vidi se najbolje po tome što je društvo na celokupni svoj dug u prošloj godini platilo svega 38 hilj. din. Ako eliminišemo robne dugove na koje Teleoptik izgleda ne plaća kamate, ipak ostaju još 1,13 mil. din., čisto bankarskih kredita. Ako pretpostavimo da su obaveze kroz celu prošlu godinu bili na visini iskazanoj u bilansu, kamata ne bi iznosila više od 3,3%. Pošto tako niska kamata kod nas nije uobičajena, Teleoptik se, izgleda, nije koristio kroz celu godinu tim kreditima. Njihova visina je ispala, dakle, slučajno na tom nivou. Krediti nemaju stalnog karaktera, oni ne služe investicijama nego finansiranju plasmana. Usled toga su se povećali u aktivni: dužnici sa 662 hilj. din. u 1934 god. na 1,33 mil. u 1935 god. Ali u suprotnosti sa razvitkom u ranijim godinama, kada su potraživanja od države igrala najveću ulogu, u 1935 god. oni su potisnuti u pozadinu u korist potraživanja od banaka i privatnika. Karakter poslovanja se prema tome znatno promenio. Potraživanja Teleoptika sastoje se najvećim delom iz neobično likvidnih potraživanja od banaka koje sačinjavaju preko polovinu (719 hilj. din.) svih potraživanja, dok na državu otpada svega 437 hilj. din. Porast gotovine sa 6 hilj. din. u 1934 na 46 hilj. u 1935 god. i nepromenjena visina državnih hartija od vrednosti sa 51 hilj. još više poboljšavaju likviditet preduzeća.

Na računu dugoročnih investicija po svojoj prirodi nema velikih promena. Usled novih kupovina porasle su mašine sa 628 hilj. din. na 631 hilj., alat sa 163 hilj. na 183 hilj., dok su zgrade i električne instalacije nepromenjene 425 hilj. odnosno 6 hilj. Od prošlogodišnjih bilansnih pozicija otpisano je kod mašina 10% (63 hilj. din.), alata 17¹/₂% (32 hilj.), zgrada 10% (42 hilj.) i električne instalacije 10% (630 din.). Ukupno je otpisano u 1935 god. 147 hilj. din. prema 12 hilj. u prethodnoj, 44 hilj. i 72 hilj. u godinama 1933 i 1932. Kako su se otpisi prema 1934 god. udesetostručili, i prema ranijim godinama uvećali, vidi se postepeno jačanje preduzeća, koje prvo misli na rekonstrukciju investicija, a tek u drugom redu na dividende.

Sama fabrikacija najbolje se očituje u poziciji potrošnih sirovina. One se sastoje od sirovina, polufabrikata i gotove robe u fabrikaciji i iznose u 1935 god. 1,2 mil. din. prema 1,5 mil. Smanjenje je usledilo zbog povećane proizvodnje, što se vidi iz porasta bruto dobitka sa 1,5 mil. din. u 1934 g. na 1,8 mil. u 1935 god. Uprava preduzeća je sasvim pravilno odustala od daljnjeg nagomilavanja sirovina i polufabrikata, pošto su raspoložive količine dovoljne za redovan rad.

I po poziciji režijskih troškova možemo zaključiti da se obim poslovanja povećao. U tu poziciju spadaju najvećim delom t. zv. proporcionalni troškovi, kao što su nadnice, troškovi pogona, osvetljenja i slično. Povećanje je neobično jako, i to sa 735 hilj. din. u 1934 god. na 1,3 mil. u 1935 god., za skoro 100%. Administrativni troškovi koji su više stalni, smanjili su se sa 462 hilj. din. na 311 hilj., što je vrlo povoljno i svedoči o štedljivosti uprave fabrike. I u ovoj godini kao i prethodnoj otpisano je na ime osnivačkih troškova 5 hilj. din. Te su troškovi među aktivama u 1935 godini iznosili još svega 20 hilj. din. Ako rad tako potraje kao što se daje zaključiti na osnovu bilansa, onda je verovatno da u idućem bilansu neće biti više potrebno dalje aktiviranje te pozicije nego će se moći otpisati odjedared.

Poboljšanje u poslovima nije takve prirode da je moglo da urodi plodom već 1935 godine. Istina da se prihod od proizvodnje u 1935 god. povećao sa 350 hilj. din. prema 1934 god., ali su se i troškovi povećali za skoro duplo toliko. Zbog toga nije razumljivo povećanje poreza i prireza sa 219 hilj. din. u 1934 god. na 298 hilj. u 1935 god. za 37%. Porezi iz-

nosili su skoro onoliko koliko i administrativni troškovi, a u nikakvoj razmeri nisu sa postignutim dobitkom od 3 hilj. din. Da bi rad, koji kao što smo mogli konstatovati ima odlične uslove u ovoj godini, bio uspešan, neminovno je potrebno da se poreski teret svede na podnošljivu meru.

U upravi »Teleoptik« a. d. nalaze se za 1935 god. g. g.: Evžen Deroko, predsednik; d-r A. Nikolić, Mih. Marinković, M. Najman, ing. F. Mesarović, J. Mihajlović, R. Farkaš i J. Singer. U Nadzornom odboru su g. g.: ing. Milojko Trebinjac, predsednik; Mih. Janković i Praporčetović. Direktor je g. ing. J. Bodo.

БАНКА И. КРОЈЦЕР Д. Д. ЗАГРЕБ

Од загребачких банака Банка И. Кројцер је међу првима објавила свој закључни рачун за 1935 г. Већ и сам површан поглед на биланс банчин довољан је за констатовање да је у 1935 г. банка напредовала и ојачала. Банка И. Кројцер спада у типичне претставнице трговачких банака. Њене муштерије се састоје из градских трговаца и банкара, док хипотекарни кредит игра сасвим подређену улогу. Треба истаћи у извештају два податка који врло лепо осветљавају природу банчиног пословања: до 1931 г. она је попут осталих југословенских банака давала хипотекарни кредит на зграде који је крајем поменуте године достигао 17 мил. дин. У билансу за 1935 г., међутим, на градски хипотекарни кредит отпада свега још 1,6 мил. дин. Заштита земљорадника скоро уопште и не тангира банку, пошто дужници који потпадају под Уредбу, дугују свега 66 хиљ. дин.

Из ранијих наших анализа, као и из упоредних бројева биланса види се да је банкарска криза, као што је то сасвим природно, оставила своје трагове и у пословању Банке Кројцер. Али може се рећи, да је она из кризе изишла снажнија него што је била. Свакако, преокрет у пословној политици од неликвидних градских хипотекарних кредита на ломбарду ефеката и робе који су ликвидни и сигурни код правилног избора кредитне подлоге, претстављају знатно повећање невидљиве активе банчине.

Из следеће таблице најбоље се види успех банчине управе у прошлој години.

Рачун изравњања

Актива	1932	1933	1934	1935
Готовина	4,649	9,169	10,411	6,863
Валуте, девизе, дукати	158	138	37	32
Ефекти	3,647	2,423	1,426	1,065
Купони и срећке Државне класне лутрије	—	—	—	124
Есконт	4,606	4,454	5,626	7,336
Ломбард на робу и хартије од вредности	2,829	3,315	4,592	12,152
Прелазне ставке	—	—	—	60
Некретнине	2,117	2,119	2,186	2,186
Инвентар	52	52	52	65
Курсна разлика ефеката	—	320	—	—
Дужници по гаранцијама	406	420	30	4,630
Пасива				
Главница	5,000	5,000	5,000	5,000
Резерве	1,650	1,650	1,700	1,700
Фонд курсне разлике	—	300	300	300

Фонд за покриће сум. потр.	—	—	—	685
Улози	10,609	14,469	16,373	21,257
Реесконт код Н. Б.	—	—	201	92
Разна пасива	—	—	—	533
Прелазни рачуни	—	72	71	—
Добитак	138	83	144	318
Збир биланса	18,061	23,890	26,051	34,515
Повериоци по гаранцијама	406	420	30	4,630

Одмах да се зауставимо на збиру биланса који је од 1932 г. у сталном порасту и то: са 18 мил. дин. у 1932 г. на 24 мил. 1933 г., 26 мил. 1934 г. и 34,5 мил. у 1935 г. Повећани обим послова види се и из пораста улога на штедњу са 16,4 мил. дин. у 1934 г. на 21,3 мил. за округло 30%. Велико поверење публике у банку и њену управу није се могло боље испољавати. Са национално економске тачке гледишта, пак, то је један доказ више, да се прилике у нашем банкарству налазе на путу консолидовања, што се уосталом констатује и у извештају Народне банке, за четврто тромесечје. У вези с тим занимљиво је напоменути да је реесконт код Народне банке смањен за 201 хиљ. дин. на 92 хиљ. Улози су много јефтинији од реесконта, па је сасвим природно да је кретање на овим рачунима супротно; ако се први повећава други се смањује. Друга повољна чињеница је богато овогодишње дотирање фондова, богатије него у ма којој од претходне четири године. Ради се о специјалној резерви од 685 хиљ. дин. за евентуалне губитке на преосталим хипотекарним кредитима чија је висина свега 1,6 мил. дин. Са чисто банкарске стране ова трансакција не претставља ништа необично, иако би се одлука могла похвалити као израз опрезности. Много је занимљивија психолошка страна. Наиме, банчина управа је, судећи по висини описане своте, одједном рашчистила ситуацију, и то ригорозно, дајући тиме до знања да по њеном мишљењу треба отстранити последње трагове кризе, да би се без баласта у што већој мери могло искористити шансу, која је дата нашим несумњивим полетом привреде.

Посматрајући начин пласмана капитала, такође већ на први поглед можемо констатовати необично повољне чињенице. Готовина је смањена са 9,2 мил. дин. у 1933 г. и 10,4 мил. у 1934 г. на 6,8 мил. дин. у 1935 г. Нестало је бојазни од навале улагача која је била главни разлог обилној благајни. Вишак улога према претходној години и могућно смањење готовине искоришћени су у потпуности за давање нових кредита. При томе најважнију позицију чини ломбард на робу и хартије од вредности; она је порасла са 4,6 мил. дин. на 12,1 мил. за 7,5 мил. или за 164%. Менични портфељ такође показује пораст са 5,6 мил. дин. у 1934 г. на 7,3 мил. у 1935 г., дакле за 1,7 мил. или 30%. Остале позиције нису од великог значаја за банчино пословање. У њима се не показују велике промене. Некретнине су остале непромењене са 2,18 мил. дин. од чега скоро све отпада на банчину зграду, а само незнатан део, свега 65 хиљ. дин., чине некретнине које је банка преузела од својих дужника. Хартије од вредности показују опадање, и то са 1,4 мил. дин. у 1934 на 1,06 мил. у 1935 г.

Необична вештина банчине управе показала се и у томе, што је ликвидитет остао врло добар. Банчине обавезе су покривене у висини од 70% ликвидном активом, од чега је скоро половина готов новац. Банчин добитак износи 318 хиљ. дин. Од тога отпада 114 хиљ. дин. на прошлогодњи добитак који је у целости пренесен на нови рачун. При оцени успеха банчиног пословања, пак, потребно је узети у обзир да је добитак смањен за 685 хиљ. дин., колико је употребљено за образовање фонда за покриће сумњивих потраживања. На нов рачун, за 1936 г., банка је пренела 119 хиљ. дин., за 5 хиљ. дин. више него у 1934 г. Поред резерви у имовинском погледу, дакле, има у довољ-

noj mери и оних које већ сад обезбеђују извештан добитак и у идућој години.

За данашње прилике код наших банака, 4% дивиденде колико плаћа Банка Кројцер, претпостављају много више него у нормалним приликама.

У управи Банке И. Кројцер д. д. налазе се г.г.: Игњат Кројцер, Славко Бетлхајм, Јулије Фишер и Фрањо Хубер. У надзорном одбору су г.г. Виктор Хертман, д-р Херман Хубер и д-р инж. Мирослав Шварц.

BANKARSKO I TRGOVAČKO D. D., BEOGRAD

Пре кредитне и bankarske кризе Bankarsko i trgovačko d. d. u Beogradu (Terazije br. 3) važilo je kao jedna od najčistijih efektivnih banaka kod nas. Od svog osnivanja — pre petnaest godina — banka se bavila svim regularnim bankarskim operacijama, ali je ipak najveća pažnja posvećivana jednom jedinom poslu, u kome su njeni upravljači stekli najbolje iskustvo — kupovini i prodaji hartija od vrednosti, za sopstveni račun ili za onaj komitenata. Međutim, slom našeg efektivnog tržišta u 1931 i 1932 nalagao je da se izvrši izvesna poslovno-politička preorijentacija. Bančina uprava je bez oklevanja reducirala poslovanje s papirima koje je pre toga vođeno uvek sa uspehom. Uprkos velikom angažmanu u efektima, uprava je uspela da skoro u celosti izbegne gubitke, što može da posluži kao dokaz njene velike okretnosti i tačnog predviđanja budućeg razvitka.

Kao što je to bio slučaj i kod ostalih novčanih zavoda, i ovde je bilo panike ulagača, iako ona nije ničim opravdana. Ulozi na štednju i po tekućem računu pali su sa 19,41 miliona u 1930 na 9,36 miliona krajem 1935. Dakle, oni su više nego prepолоvljeni. Uprkos tome, moratorijum nije nikada tražen, a Bankarsko i trgovačko d. d. nije se njime ni via facti koristilo.

U sledećoj tablici donosimo glavne bilansne pozicije za nekoliko poslednjih godina iz kojih se najbolje vidi kako je Bankarsko i trgovačko d. d. prošlo kroz godine bankarske krize:

Račun izravnjanja

Aktiva	1930	1932	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Blagajna i žiro	1.478	683	218	253
Banke	944	198	129	100
Devize i valute	648	121	118	69
Hartije od vrednosti	5.177	3.500	1.649	880
Vrednost rez. fonda	358	333	318	336
Vrednost penz. fonda	110	108	85	92
Menice	5.191	5.809	5.429	5.284
Dužnici	12.686	7.700	8.301	8.975
Nepokretnosti	1.032	1.065	1.065	1.142
Nameštaj i pribor	164	147	119	107
Kursna razlika papira	—	294	98	—
Ostave, gar. itd.	30.155	25.760	17.439	14.236
Pasiva				
Glavnica	5.000	5.000	5.000	5.000
Rezervni fond	358	411	467	489
Penzioni fond	158	180	193	199
Ulozi	19.410	11.397	9.448	9.362
Poverioci	387	304	98	12
Reeskont	2.040	2.612	2.298	2.156
Dobit po odbitku dotacije	477	48	23	20
Zbir bilansa	57.946	45.713	35.724	31.474
Obrtni kapital	27.791	19.953	18.285	17.238

U 1935 zbir bilansa je pao za preko 4 miliona, sa 35,7 na 31,4 miliona, ali smanjenje obrtnog kapitala ne prelazi 1 milion dinara. Ova razlika potiče otuda što su u zbir bilansa ušle evidencione pozicije, kao što su to ostave, garancije itd., koje su bez većeg značaja za ocenu stanja banke.

Odnos tuđih prema sopstvenim sredstvima je kao 3 prema 1, što je svakako vrlo povoljno. Glavnica je 5 miliona, koliko je iznosila i prilikom osnivanja. Rezervni fond iznosi 489 hiljada i dostigao je skoro 10% od glavnice. Najvažnija pozicija tuđih sredstava su ulozi, koji krajem 1935 iznose 9,36 miliona prema 9,44 miliona u 1934. U toku poslednje godine ulozi su neznatno smanjeni za 86 hiljada. To nije više znak nepoverenja, već posledica maksimiranja kamatne stope. Neke štediša se ne zadovoljavaju stopom, koja je utvrđena uredbom, već traže poslove koji će im obezbediti jače ukamaćenje. Kako se izvesan deo ulagača Bankarskog i trgovačkog d. d. uvek interesovao za hartije od vrednosti, sigurno je da na njih nije mogao ostati bez uticaja porast kurseva na efektivnom tržištu. I reeskontni kredit, kojim se Bankarsko i trgovačko d. d. koristilo, smanjen je za 140 hiljada, sa 2,29 na 2,15 mil.

U aktivni vidimo plasman svih tih sredstava. Sopstvene hartije od vrednosti, koje su 1930 iznosile preko 5 miliona, pale su na ciglo 880 hiljada. Najveću poziciju u aktivni čine dužnici sa 8,97 miliona. U odnosu na prethodnu godinu oni su porasli za 674 hiljade. Nasuprot tome, eskont menica je pao za 145 hiljade, sa 5,42 na 5,28 miliona. U svom izveštaju bančina uprava veli da se prilikom odobravanja kredita držala rezervisano. S obzirom na prelazni karakter prilika u 1935 drukčije se, zaista, nije moglo postupati. Banka je odobravala kratkoročne poslovne kredite uglavnom samo svojim stalnim vezama, a poslove sa hartijama od vrednosti, valutama i devizama vršila je u istom obimu, kao i u toku 1933 i 1934.

Račun gubitka i dobitka pokazuje bančinu težnju za sniženjem režije:

Račun gubitka i dobitka

Rashodi	1932	1933	1934	1935
	u hiljadama dinara			
Ukupni troškovi	1.555	1.241	1.388	1.315
Kamata	1.161	924	776	543
Dobit	48	54	23	20
Prihodi				
Prenos dobiti	15	48	54	23
Kamata	1.984	1.435	1.418	1.292
Provizije	765	735	715	563
Zbir prihoda ili rashoda	2.764	2.219	2.187	1.878

U vezi s maksimiranjem kamatnih stopa smanjena je kako aktivna, tako i pasivna kamata. Zbog toga su i bruto prihodi pali sa 2,18 miliona u 1934 na 1,87 miliona u 1935 godini. Pozicija »Ukupni troškovi«, u koju su ušle plate, kirija, porezi, takse, otpisi itd. iznosi 1,31 milion prema 1,38 milion krajem 1934. Čista dobit je iskazana skromnim iznosom od 20 hiljada. Kroz punih 10 godina bančinog postojanja plaćana je nepromenjena dividenda od 8%; u 1931 ona je morala biti smanjena na 6%, a poslednje 4 godine više se nije isplaćivala. Kako je ove godine likvidiran račun razlike na kursu državnih hartija od vrednosti a do sada su vrlo rigorozno vršeni i svi ostali otpisi, može se očekivati da će krajem 1936 i iskazani čisti dobit biti znatniji nego poslednjih godina, tim pre što svi znaci govore za to da je kod Bankarskog i trgovačkog d. d. najteža faza već prebrođena.

U upravi nalaze se sledeća g. g.: Dragutin Prica, predsednik; d-r Svetislav Mihajlović, Milan Stefanović, Srbislav Jevrić i Karel Kašper. U Nadzornom odboru su g. g.: Voja S. Spasojević i Rihard Škarka.